

Literatur.

I Anledning af Anmeldelsen af Lujo Brentanos Skrift om Arbejdslønnens og Arbejdstidens Forhold til Arbejdsydelsen.

I.

I »Nationaløkonomisk Tidsskrifts« 3. Række 2. Hefte findes en Anmeldelse af ovennævnte Skrift af Marcus Rubin, til hvilken jeg anmoder om at maatte knytte et Par korte Bemærkninger.

Efter Anmeldelsens Indledning faar man det bestemte Indtryk, at Prof. Brentanos Skrift er omtrent det samme som det, han udgav i Halvfjerdserne under samme Titel.

Det forekommer mig imidlertid, at dette er saa langt fra at være Tilfældet, at de to Arbejder, uagtet de fremkomme som 1. og 2. Udgave, netop kun have Æmnet fælles, og denne Mening deles ogsaa f. Ex. af Anmelderen i »The Economic Review«, der i Mod-sætning til Hr. Rubin indleder sin Anmeldelse saaledes: »This second edition of the author's pamphlet under the same name, published in 1875, is substantially a new work on its very important subject.« —

Endvidere er Anmelderens Fordring til Forfatteren om at belyse sin Theori gennem en Fremstilling af

Udviklingen i Tyskland med Hensyn til Forholdet mellem Arbejdsløn og -tid og Arbejdsydelse uberettiget, fordi det vilde være Forfatteren umuligt at imødekomme den. — Der eksisterer nemlig ikke for en eneste tysk Industris Vedkommende en Statistik, paa hvilken en saadan Fremstilling vilde kunne bygges.

Endelig er der et Moment af allerstørste Betydning for Bedømmelsen af det hele vigtige Spørgsmaal, som Anmelderen synes at overse eller i alle Fald ganske at undervurdere, idet han angiver den tekniske Udvikling som næsten udelukkende Grund til, at den enkelte Arbejders Produktion i England o. a. L. er stegen »trods« kortere Arbejdstid og højere Løn.

Dette Moment beror paa, at Forudsætningen for den tekniske Udvikling er en højere Levefod hos Arbejderne, hvilket netop vil sige varigt stigende Løn og forkortet Arbejdstid.

Teknisk Udvikling betyder jo nemlig større, mere sammensatte, finere arbejdende Maskiner, og disse kræve større Intensitet, større Følsomhed og større Virtuositet i Arbejdsydelsen, hvilket kun den bedre ernærede, bedre oplyste og i kortere Tid arbejdende Arbejder er istand til at yde.

Saalidt som man vilde kunne drive intensivt Agerbrug med Livegne eller f. Ex. med russiske Bønder paa deres nuværende Standpunkt, saalidt vilde man have kunnet betro en moderne Spindemaskine med sine 2000 Spindler til forsultne og raa engelske Arbejdere fra Aarhundredets Begyndelse. Den Dag idag vil enhver Fabrikant, der har Opmærksomheden henvendt paa dette Forhold, gøre den samme Erfaring, og

Indsenderen har i sin femtenaarige Fabrikvirksomhed gentagende haft Lejlighed til at gøre den.

Men for hele det vigtige Spørgsmaal om Vexelforholdet mellem Arbejdsløn og -tid, Teknik og Arbejdsydelse er dette Moment af største Betydning, ikke mindst, fordi det forlægger Tyngdepunktet for Begrundelsen af Arbejdernes Krav paa en højere Levefod fra Ethiken, — hvor ogsaa den ærede Anmelder fortrinsvis synes at finde det — til Økonomien, hvis Krav nu engang har lettere ved at finde Gehør hos den store Mængde.

A. Fraenkel.

II.

Dr. Fraenkels Bemærkninger ere sikkert alle rigtige, men de synes mig at falde udenfor, hvad der væsentligt var Tale om i min lille Anmeldelse af Brentanos Skrift. Jeg gjorde opmærksom paa, at Brentanos Tal ikke kunde anvendes paa den af ham forudsatte Maade, og herimod har Dr. F. ingen Indvending gjort og kan næppe gøre nogen. Men sætter jeg Tal hen som Bevismateriale, og Tallene ikke egne sig dertil, er dette en væsentlig Anke mod et Skrift. Som allerede bemærket i Anmeldelsen, er der ingen Tvivl om, at en vis Forkortelse i Arbejdstiden kommer Arbejdet til Nytte, fordi Overanstrengelse lammer Mandens Arbejds-kraft, og Fritid, vel anvendt, beriger hans Udvikling —, men er Spørgsmaalet om at godtgøre, at man med formindsket Arbejdstid har produceret mere end med uformindsket, maa helst de øvrige Betingelser være lige, og navnlig maa det ikke'oversees, at den tekniske Udvikling i saa høj en Grad forøger Mængden af, hvad den enkelte Arbejder kan faa færdig, at det, der kan

være indvundet ved kortere Arbejdstid, i Forhold hertil maa blive af utvivlsomt underordnet Betydning. At selve de tekniske Fremskridt for at udnyttes i Industriens Tjeneste kræve flinke Arbejdere, er tildels sandt — men ogsaa kun tildels; thi Hovedrevolutionen i Arbejdsmaaden, Dampens og Maskinernes Indførelse, er sket i første og ikke i anden Halvdel af dette Aarhundrede, og samtidig udnyttedes Arbejderen til sidste Blodsdraabe, ja Tekniken har, ved Siden af at kræve større Dygtighed hos Arbejderne, ogsaa muliggjort Anvendelsen af helt uuddannede Arbejdere og endog af Kvinder og Børn i en tidligere uanet Grad.

Spørgsmaalet i min Anmeldelse var ikke, om man havde Sympathi eller ikke for den forkortede Arbejdsdag, ikke heller, om Fordringen lod sig sikrest begrunde økonomisk eller ethisk, men om Brentano havde begrundet den statistisk. Dette mener jeg, han ikke har gjort, og jeg tror tilmed, hvad jeg ogsaa anførte i Anm., at hans Anvendelse af Bevismaterialet har bragt ham til at tage en unødvendig Afstand fra Socialdemokraterne paa dette Punkt. Disses Betragtning kan, rundt sagt, vistnok udtrykkes saaledes: Formindsker man Arbejdsdagen fra 10 til 8 Timer, skulde man tro, der mistedes $\frac{1}{5}$ i Arbejde, men dette er ikke Tilfældet, thi der arbejdes saa daarligt i de to sidste Timer, og der arbejdes saameget bedre i de 8 Timer, naar man ved, man har fri efter at de ere forløbne, og der opnaaes en saameget dygtigere Arbejderstand, naar Fritiden er forøget, at Tabet ikke er $\frac{1}{5}$, men f. Ex. kun $\frac{1}{10}$. Hvad denne Tiendedel angaar, behøver man egentlig ingen Motivering til, at den falder bort, thi naar en Mand har arbejdet saa kraftigt, som vi forud-

sætte, han gør det i de 8 Timer, har han et ethisk Krav paa at være fri, eftersom han er et Menneske og intet Trækdyr, og selv disse hæger den fremskredne Menneskeslægt om. Men nu er Forholdet ovenikøbet det, at der staar en stor ledig Reservearbejderarmé, der hellere end gærne tager sig denne $\frac{1}{10}$ paa; derved bliver for det første Arbejdet gjort, endvidere komme de arbejdsløse i Virksomhed — saa langt Tiendedelen strækker til —, og endelig slipper Hovedarbejderstyrken for at underholde Reserven, der for en væsentlig Grad falder den til Byrde, enkeltvis og som Helhed, og der i hvert Fald paa en eller anden Maade maa have de fornødne Subsistensmidler.

Se herved er man i den behagelige Situation, at man kan begrunde sit Krav, ikke enten ethisk eller økonomisk, men baade ethisk og økonomisk — økonomisk ogsaa set fra Arbejdsgivernes og det bestaaende kapitalistiske Systems Side —, og saa har man tilmed ikke sagt mere, end man kan staa ved.

Jeg gaar nemlig ud fra, at man benytter Fremstillingen af, hvad de ovenomtalte to Tiendedele (hvoraf en Reduktion i Tid fra 10 til 8 Timer bestaar) skal bruges til, som Exempler, som retningspegende. Vil man derimod i Stedet for have nøjagtige Størrelser at regne med, gaar man saa at sige over fra matematiske Fællestegn til konkrete Tal, der skal have den Valuta, de lyde paa, — ja, saa maa man naturligvis have det fornødne Materiale dertil, ellers kunne Tallene ikke bevise, hvad man tilsigter, og det hvad enten Demonstranten staar paa en Tribune eller paa et Katheder.

Marcus Rubin.